

o „Viziuni și forme teatrale” de Constantin Măciucă

Iau „cuvîntul” * cu întîrziere la masa rotundă organizată pe marginea acestor două cărți, dar consider că discuția merită a fi prelungită fiindcă ne aflăm în fața a două direcții importante de exegeză teatrală: prima, reprezentată de cartea lui Valentin Silvestru — o radiografie complexă a fenomenului teatral românesc din deceniul al optulea; cea de-a doua ilustrată de op-ul lui Constantin Măciucă, ce-și revendică vădite opțiuni de teoretizare a aceluiași domeniu din — cu aproximație — aceeași epocă. O analiză atentă sugerează că diferențele de tendință nu sînt radicale fiindcă în ambele cărți inserția teoreticului se produce, cu unele excepții, asupra aceluiași text. Dar dacă studiul lui Constantin Măciucă este centrat pe evoluția dramei, cartea lui Valentin Silvestru panoramează multiplele direcții ale teatrului românesc contemporan.

„Ora 19,30” este, din acest punct de vedere, un eșantion reprezentativ care slujește, fără îndoială, și ca document. Demersul lui Valentin Silvestru este însoțit de o viziune integratoare, autorul raportează în permanență fenomenul teatral românesc la cel european sau se refugiază în trecutul istoric pentru a afla motive și direcții reluate și „recondiționate” de autori contemporani. Autorul „Orei 19,30” este un critic matur, multiplu informat, posesorul unui limbaj distinct, penetrant și exact, ceea ce îi permite să se deplaseze cu dezinvoltură într-un domeniu în care nu prea mulți suportă „supliciu” specializării. Dacă ar fi să-i definim profilul de critic — jurnalist sau critic teoretician? — ar trebui să apelăm la disputa citată de domnia-sa din revista „Travail théâtral” între teoreticianul Bernard Dort și ziaristul Bertrand Poirot-Delpech („Le Monde”). Fără să opteze tranșant, Valentin Silvestru pare să dea dreptate ziaristului, citîndu-l (parafrazîndu-l) pe larg: „Cine nu are o concepție unitară și principii stabilite, precum și o cunoaștere sagace a devenirii teatrului, nu poate exercita edificator critica, rămînînd extraneu atît artistului cît și spectatorului cititor. De unde necesitatea specializării și aplicativității,

dacă socotim că există un obiect distinct numit teatru”.

Trebuie să recunoaștem că Valentin Silvestru se numără printre puținii croniciari dramatici de la noi care acoperă cu egală profesionalitate teatrul ca literatură și ca spectacol (văzut sub aspectul său sincretic). Iată de ce structura compozită a acestei cărți are viabilitate, fiindcă deși sîntem tentați să vedem în ea imaginea (oricum, perisabilă) spectacolelor din deceniul opt — o imagine convingătoare, fiind vorba mai ales de performanțe — avem totodată o suită de fișe substanțiale privind literatura dramatică a unor autori reprezentativi precum Aurel Baranga, Horia Lovinescu, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Paul Evrac, Teodor Mazilu, Dumitru Solomon, Ion Băieșu, Romulus Guga ș.a. Scriînd despre „conceptul Sorescu” (a se observa îndrăzneala intuitivă de a-l singulariza pe dramaturg), Valentin Silvestru consideră pe bună dreptate că „el e creatorul, la noi, al tragediei ontologice, al tragicomediei istorice, al speciei moderne de dramă ritualică”. Este cel dintîi care pune în circulație aceste formule privind teatrul lui Sorescu, formule viabile, dovadă că ele au fost preluate discret sau direct și de alți croniciari. După cum chiar „conceptul Sorescu” este o sintagmă ce-i aparține în exclusivitate. Dealtfel, analiza operei dramaturgului este una dintre cele mai pătrunzătoare din cîte s-au publicat pînă acum, iar observația că scrierile lui Sorescu configurează *un tragic altruist, indubitabil de substanță umanistă*, este, de asemenea plină de originalitate. La D. R. Popescu găsește nimerită formula de teatru al *stărilor de spirit*, fiindcă pornind de la un fapt, dramaturgul reface, într-un joc al chintesențelor, *climatul* care l-a generat, „depistînd punctele de stază în dinamica spiritualității noastre contemporane și formulînd, ori sugerînd, în ripostă, idealul”. Specificul dramaturgiei lui Teodor Mazilu îl surprinde în *„echivocul sincerității”*, iar la Ion Băieșu originalitatea rezidă în „ridiculizarea unui mod de viață contravenient față de cel normal”.

Firește, exemplele de acest fel pot continua, dar impresia va fi aceeași: Valentin Silvestru știe să pună accentul pe ideea care se plămădește lent în meandrele replicilor, prizează rapid esența conflictuală, decodificînd cu exactitate încheieturile arhitecturale ale nisei. Citește textul cu intuiția criticului literar

* Autorul acestui articol, invitat la masa rotundă publicată în nr. 9/1984, nu a putut să participe și ne-a trimis, în scris, punctul său de vedere.

și îl redeschimbă pe masa de lucru cu vizualitate scenică. Experiența îndelungată de cronicar dramatic, ce s-a transformat implicit în cea de istoric al teatrului, îi susține siguranța tonului și temeinicia opiniilor. În consecință, acolo unde comentariile altora pe marginea unei piese (spectacol) se împotmolesc în aerul monoton al generalităților, opinia lui se singularizează prin incizia observației, abilitând nuanța particulară ce devine, surprinzător, caracterizantă. Tocmai de aceea n-am prea înțeles rostul unor secțiuni din capitolul „Critica teatrală”, ce mi s-au părut exagerat polemice. Pentru un critic de autoritate, cum este Valentin Silvestru, „apărarea” trebuie să se consume lapidar, în stilul „ofensiv” cu care ne-am obișnuit. Restul ține, cum de fapt ni se spune, de riscurile meseriei. Subintitulându-și cartea „Studii critice asupra teatrului dramatic din deceniul opt al secolului douăzeci”, Valentin Silvestru avertizează cititorul cu premeditare (și fină ironie !) asupra ariei de referință a studiilor din acest volum. Dar în acest deceniu au creat unii din cei mai importanți dramaturgi din ultimele patru decenii. Prin pertinenta opiniilor și bogăția tematică „Ora 19,30” este o mărturie ce va interesa, desigur, și pe cititorii deceniilor de după anul 2000.

Cartea lui Constantin Măciucă „Viziuni și forme teatrale” are un pronunțat caracter teoretizant, tendință sesizabilă „la o primă vedere” chiar din lectura titlurilor unor capitole și subcapitole : „Evoluții și cristalizări ale structurilor dramatice”, „Permeabilitățile dramaticului și epicului”, „Direcțiile epicizării”, „Drama faptului documentar” ș.a. Constantin Măciucă adoptă și el o viziune integratoare,

realizând instructive incursiuni atât în istoricul teatrului cât și în prezentul lui, făcând totodată raportări la fenomenul european. Îmi place tonul cărții : ponderat, judicios, mereu cu trimiteri la surse de referință, fiindcă așa cum afirmă autorul în „Argument”, „cu cât orizonturile artei dramatice se extind, cu atât esența ei se dovedește mai complexă și mai greu de cuprins”. Este analizată astfel evoluția formelor, conceptelor, categoriilor, autorul fiind de părere (o părere justificată) că drama se sincronizează cu tendințele novatoare ale epocii printr-un firesc proces de adecvare artistică și spirituală.

Vorbind despre complexitatea formulelor teatrale, Constantin Măciucă subliniază că scriitorii autentici se definesc în primul rând prin multitudinea disponibilităților, ceea ce îi determină să nu canteze într-o singură formulă și să nu cultive un singur gen. Este și una din cauzele care au determinat de-a lungul timpului o permanentă tendință de înnoire, de găsire a acelor modalități expresive capabile să exprime adecvat un anumit mod de gândire și simțire. Un capitol substanțial este cel referitor la „Direcții novatoare în dramaturgia română contemporană”, unde este vizibilă propensiunea pentru problematizare care este corelată cu accentuarea caracterului politic. De asemenea, sint evidențiate deschiderea arcului ideatic, precum și accentuarea polisemantismului în substanța piesei.

„Ora 19,30” și „Viziuni și forme teatrale” sînt două apariții remarcabile pentru teatrologia românească.

Romulus DIACONESCU